

ESSOTEN LAUSUNTO VAALIJALAN VUOSIEN 2022 - 2024 KEHYSSUUNNITELMASTA

Valmistelija palvelupäällikkö Jaana Koinsaari, vastuualuejohtajat Niina Kaukonen, Satu Auvinen ja Veli-Matti Thure sekä palvelualuejohtaja Minna Mutanen.

Vaalijalan yhtymäkokous hyväksyi 16.6.2021 liitteenä olevan kehysuunnitelman, josta pyydetään lausuntoa 6.9.2021 päivään mennessä. Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä vastaa kohdistettuihin kysymyksiin seuraavasti:

1. Millaisia valtakunnallisia sosiaali- ja terveyspalveluja Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueella (nykyinen KYS erva) voitaisiin tulevaisuudessa tuottaa?

Vaalijalalla on tärkeä rooli erityispalvelun tuottamisessa. Tärkeänä tavoitteena on kehittää erityisalaansa eli erityisosaamista kehitysvamma palveluissa, esimerkiksi kehitysvammaisten ja vammaisten lasten ja nuorten vaativa sijaishuolto, rikoksen tehneen kehitysvammaisen tai vammaisen henkilön erityishuollon järjestäminen, vaativien autististen erityislasten ja -nuorten arviointi ja kuntoutusjaksot sekä avopalvelu ja kuntouttavassa työtoiminnassa työskentelevien työkyvyn arviointiin osallistuminen vaativissa eläkeselvittelyissä. Erityisen tärkeää on suunnitelman mukaisesti kasvattaa perhekeskeisen työn osuutta ja varhaisen vaikuttamisen asemaa, koska tällä on merkitystä pitkällä aikavälillä jatkuvan kustannusten kasvun taittamiseksi. Yhteistyö tulevilla hyvinvointialueella tulee olla sujuvaa ja saumatonta, jotta voidaan tuottaa laadukkaat ja kustannustehokkaat palvelut.

2. Millä tavalla vahvistetaan kuntien peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispalvelujen välistä yhteistyötä ja lisätään ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä?

Vaalijala täydentää Essoten omaa palvelutuotantoa erityispalveluiden osalta kehitysvammaosaamisen näkökulmasta. Erityisosaamisen säilyminen on tärkeää. Essote pitää tärkeänä, että Vaalijala profiloituisi entistä enemmän osaamiskeskustyyppiseen ajatteluun ja tarjoaa hyvinvointialueella matalalla kynnyksellä konsultaatiopalvelua myös sellaisten asiakkaiden osalta, joilla ei hoito tms. suhdetta Vaalijalaan ole. ICT-investoinneissa tulee huomioida jouheva tiedonsiirto Vaalijalan ja kuntayhtymien/kuntien (hyvinvointialueiden) tietojärjestelmien välillä. On tärkeää, että tietoa siirtyy digitaalisesti tai vaihtoehtoisesti rakentaa katseluyhteys näiden järjestelmien välille. Ennaltaehkäisevien palvelujen käyttö lisääntyy, kun tiedonsiirto on saumatonta ja jatkuvaa. Asiakkaiden palveluiden saatavuuden kannalta Itä-Suomelle on etua, että alueella toimii valtakunnallinen erityispalveluiden tuottaja. Osa asiakkaista tarvitsee vaativia erityispalveluja, jolloin on hyvä, että tarvittava asiantuntemus sijaitsee lähellä asiakkaiden omaa ympäristöä. Palveluiden tuottamistavoille on hyvä löytää vaihtoehtoja jäsenkuntien alueella.

Vammaispalveluiden lakimuutoksen tullessa voimaan entistä enemmän Vaalijalan tuottamat palvelut ovat myös terveydenhuoltolain mukaisia palveluita. Kehitysvammaisten osalta on tavoitteena, että he saavat lisääntyvästi palveluita oman alueen perusterveydenhuollosta. Kehitysvammapoliklinikat niiltä osin kuin niiden erityisosaamista tai osaamisen keskittymää tarvitaan, olisi hyvä järjestää yhteistyössä tulevilla hyvinvointialueella terveyden- ja sosiaalihuollon osaamiskeskuksena. Kehitysvammaisten avohoito tulevilla hyvinvointialueella tulee integroida niin, että palvelukokonaisuus ja hoitovastuu säilyvät yhdessä paikassa. Tavoitteena on muodostaa selkeitä palvelukokonaisuuksia ja sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota valtakunnan linjausten mukaisesti. Ostopalveluina erityispalveluita voidaan ostaa palvelutarpeen arviointiin ja palvelusuunnitelmaan perustuen.

3. Vaalijalan Sateenkaaren kouluun on oppilasjono, joka ylittää koulun kapasiteetin. Mitä Vaalijala voisi tehdä kuntien koulujen tukemiseksi, jotta opetus siellä onnistuisi?

Vaalijala voisi jalkauttaa nykyisiä Vaalijalan kv-ohjaajia kouluille tukihenkilöiksi tai avustajiksi. STM:n selvityksen (42/2018) mukaan enemmistö erityishuoltopiireistä on siirtämässä kouluja osaksi kuntien perusopetusta. Kasvuikäisen lapsen siirtyminen pois vanhempien kasvatuksesta ja perheen parista toisaalle opetuksen järjestämisen vuoksi on erittäin iso ja pitkävaikutteinen ratkaisu. Lapsen siirto edellyttää useimmiten vaativien asumispalveluiden tuottamista ja monia muita tukipalveluita, joten tällä on kustannuksia lisäävä vaikutus sekä yksilön elämään merkittävä vaikutus. Raportin mukaan kuntayhtymä voi tuoda opetuksen sinne missä lapset ovat, tavallisen koulun sisään. Selvityshenkilöiden ehdotus on järjestää koulu lähikouluperiaatteella. Tämä sai myös laajan kannatuksen selvityshenkilöraportin lausuntoyhteenvedossa (STM 49/2018). Ensisijaisesti myös Essote kuntayhtymän alueella lapsen koulunkäynti tulee turvata lähikouluperiaatteella, mutta akuutissa tilanteessa, jossa lapsi tarvitsee laitoshuoltoa tutkimusta ja kuntoutusta Nenonpellon yksiköissä, koulunkäynti on tärkeää turvata Sateenkaaren erityiskoulussa. Peruskuntien sivistystoimen ja Vaalijalan tulee sopia yhteistyörakenteesta, jossa osaaminen ja konsultaatio kehitysvammaisen lapsen opetuksen järjestelyistä toteutuu mahdollisimman joustavasti tarpeen mukaan. Nivelvaiheen tiedonsiirron varmistaminen aukottomasti kuntien sivistystoimen ja opiskeluhuollon sekä Sateenkaaren erityiskoulun toimijoiden välillä tulee varmistaa lapsen tai nuoren siirtyessä oppilaitoksesta toiseen. Tulevan hyvinvointialueen tulee huolehtia vahvasta oppilaitosyhteistyöstä ja tarvittavan koulutuksen saamisesta Etelä-Savon alueella, jotta voidaan turvata riittävä ja osaava henkilöstö alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Palveluiden laatu, vaikuttavuus ja sujuva asiakaskokemus takaa toimivan palveluketjun asiakkaille.

Kehyssuunnitelmaan pyydetään ottamaan kantaa myös muilta osin. Samoin kehyssuunnitelmassa olevaan soteuudistusarvioon.

Kehyssuunnitelmasta ja soteuudistusarviosta yleisesti

Vaalijalan kiinteistöinvestoinneissa on otettava huomioon kiinteistökustannusten kasvun vaikutus tulevan hyvinvointialueen palvelujen tuotantomahdollisuuksiin. Kiinteistöjen osalta on keskeytettävä tukemaan Vaalijalan ydinosaamista vahvistavia investointeja.

Kuntoutus on osa peruspalveluja ja sen koordinointi sekä toteutus tapahtuu lähtökohtaisesti peruspalveluissa. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) edellyttää, että kunta järjestää kuntouttavaa työtoimintaa työttömille parantaakseen heidän edellytyksiään työllistyä avoimille työmarkkinoille. Kuntayhtymä ostaa Vaalijalan kuntayhtymältä kuntouttavan työtoiminnan palveluita asiakkaille, joiden lähtökohtaiset edellytykset työllistyä avoimille työmarkkinoille ovat heikohkot. Kuntouttavan työtoiminnan ostopalveluiden jatkaminen edellyttää, että Vaalijalassa kirkastetaan visiota todellisuudessa kohden kuntouttavaa, ei säilyttävää työtoimintaa. Tavoitteet tulee asettaa selkeästi kullekin asiakkaalle ja sovittujen jaksojen tulee olla intensiivisiä, lyhyehköjä kuntouttavia jaksoja, jotka hyödyttävät asiakkaita kohden itsenäistä selviytymistä avoimilla työmarkkinoilla. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat väliaikaisesti tilanteessa, jossa he tarvitsevat vahvistettua tukea selvitäkseen itsenäiseen elämään ja mahdollisesti opintoihin tai palkkatyöhön.

Vammaispalveluiden näkökulmasta vammaisten henkilöiden palvelutarpeeseen pyritään vastaamaan ensisijaisesti asiakkaan omaan toimintaympäristöön tuotetuilla lähi- ja peruspalveluilla. Laitoshuoltona kuntoutus ja laitoksessa asuminen tulee saada minimoitua.

Vaalijalan tavoite toimia jatkossa asiakkaan omassa toimintaympäristössä on kannatettava. Kuntoutusjaksojen keston lyhentäminen ja vaikuttavuuden parantaminen tämän avulla on tavoiteltavaa. Kuntoutusjaksot perustuvat aina suunnitelmallisuuteen. Kuntoutuksen pienyksiköiden perustamisen vaarana on kuntoutuksen ja asumisen rajan hämärtyminen ja samalla kustannusten ennakoitavuuden vaikeutuminen. Vaalijalan kustannuskehityksen tulee vastata yleistä terveydenhuollon kustannuskehitystä.

Kustannuskehitys ei saa olla nouseva. Palvelutaso hinnoittelu tulee olla selkeää ja perusteltua sekä vastata asiakkaan todellista tarvetta. Vaalijalan kustannuskehitys on ollut jatkuvasti kasvava, vaikka asiakkaiden määrää on vähennetty. Kustannusten nousu johtuu siitä, että yksittäisiä hintoja on nostettu, asiakasmäärän vähentyessä. Essote kuntayhtymällä tulee olla tieto asiakkaan kokonaiskustannuksista etukäteen, jotta niihin pystytään varautumaan. Yhteistyö peruspalvelupainotteisen rakenteen luomiseksi tulevalla hyvinvointialueella on ensisijaista.

Kuntayhtymän johtaja

Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä antaa Vaalijalan vuosien 2022-2024 kehysuunnitelman lausunnon edellä olevan mukaisesti.

Päätösehdotus

Hallitus hyväksyy lausunnon yksimielisesti.